

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

СИСТЕМА РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЦТВО

Правила виконання
науково-дослідних робіт
Загальні положення

ДСТУ 3973–2000

Видання офіційне

БЗ № 6–2000/54

Київ
ДЕРЖСТАНДАРТ УКРАЇНИ
2001

ДСТУ 3973–2000

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

СИСТЕМА РОЗРОБЛЕННЯ ТА ПОСТАВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЦТВО

Правила виконання
науково-дослідних робіт
Загальні положення

Видання офіційне

Київ
ДЕРЖСТАНДАРТ УКРАЇНИ
2001

ПЕРЕДМОВА

- 1 РОЗРОБЛЕНО Державним базовим центром критичних технологій (ДБЦ КТ) «Мікротек» Міннауки України
ВНЕСЕНО Головним управлінням прикладних досліджень та інноваційної діяльності Міннауки України
- 2 ЗАТВЕРДЖЕНО ТА ВВЕДЕНО В ДІЮ наказом Держстандарту України від 27 листопада 2000 р. № 677
- 3 ВВЕДЕНО ВПЕРШЕ
- 4 РОЗРОБНИКИ: **М. Лисенко; В. Григорьєв** (керівник розробки), канд. техн. наук; **Я. Гордієнко**, канд. техн. наук; **М. Пойгіна**, канд. техн. наук

ЗМІСТ

С.

1 Сфера застосування	1
2 Нормативні посилання	1
3 Визначення	2
4 Скорочення	2
5 Загальні правила виконання НДР.....	2
5.1 Місце, роль і основні завдання НДР	2
5.2 Функції учасників НДР	3
5.3 Правила проведення НДР.....	4
6 Розроблення ТЗ на проведення НДР та її складові частини.....	5
6.1 Загальні вимоги	5
6.2 Розроблення, викладення та оформлення ТЗ	5
6.3 Підписання, погодження та затвердження ТЗ на НДР і її складові частини.....	7
6.4 Внесення змін, облік та зберігання ТЗ.....	7
7 Зміст робіт на етапах виконання НДР	8
7.1 Етапи НДР	8
7.2 Реєстрація та облік НДР.....	11
7.3 Реалізація результатів НДР	11
7.4 Припинення НДР	11
Додаток А Форма заявки на виконання НДР.....	12
Додаток Б Форма титульного аркуша ТЗ на НДР.....	14
Додаток В Форма останнього аркуша ТЗ на НДР	15
Додаток Г Форма повідомлення щодо готовності до приймання НДР	16
Додаток Д Форма акта приймання НДР	17

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

**СИСТЕМА РОЗРОБЛЕННЯ
ТА ПОСТАВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ
НА ВИРОБНИЦТВО**

**Правила виконання науково-дослідних робіт
Загальні положення**

**СИСТЕМА РАЗРАБОТКИ
И ПОСТАНОВКИ ПРОДУКЦИИ
НА ПРОИЗВОДСТВО**

**Правила выполнения научно-исследовательских работ
Общие положения**

**SYSTEM OF PRODUCT
DEVELOPMENT AND LAUNCHING
INTO MANUFACTURE**

**Procedure of scientific researches and development
Basic principles**

Чинний від 2001–07–01

1 СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Стандарт установлює загальні правила виконання науково-дослідних робіт (НДР), у тому числі: правила подання заявок на виконання НДР, розроблення ТЗ на НДР та її складові частини, функції учасників НДР, зміст етапів, їх виконання і приймання, реєстрації НДР та реалізації її результатів.

Положення цього стандарту є обов'язковими для НДР, виконання яких повністю або частково фінансується з державного бюджету. Для НДР, які виконують за рахунок обігових або власних коштів установ, підприємств, організацій та інших суб'єктів господарської діяльності, положення стандарту є рекомендованими.

Стандарт не поширюється на НДР, які виконуються у системі розроблення і поставлення на виробництво військової техніки.

2 НОРМАТИВНІ ПОСИЛАННЯ

У цьому стандарті є посилання на такі стандарти:

ДСТУ 3008–95 Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення

ДСТУ 3278–95 Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Основні терміни та визначення

ДСТУ 3396.0–96 Захист інформації. Технічний захист інформації. Основні положення

ДСТУ 3575–97 Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення

ГОСТ 2.105–95 Единая система конструкторской документации. Общие требования к текстовым документам

ГОСТ 2.301–82 Единая система конструкторской документации. Форматы

ГОСТ 15.001–88 Система разработки и постановки продукции на производство. Продукция производственно-технического назначения

ГОСТ 19.105–78 Единая система программной документации. Общие требования к программным документам.

3 ВИЗНАЧЕННЯ

У цьому стандарті використано терміни та їх визначення відповідно до ДСТУ 3278, а також такі терміни:

інформація з обмеженим доступом — інформація, що містить відомості, які становлять державну та інші, передбачені законом таємниці, розголошення яких завдає шкоди особі, суспільству або державі, а також конфіденційна інформація, що є власністю держави чи установи — виконавця НДР;

науково-технічна продукція — науковий або науково-прикладний результат науково-технічної діяльності, що має корисні властивості і призначений для застосування споживачем;

«НОУ-ХАУ» — повністю або частково конфіденційні знання, досвід, технічні рішення, секрети виробництва, які не користуються правовою охороною, але містять інформацію для ефективної організації виробництва і є комерційною таємницею;

фундаментальні наукові дослідження — наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку;

пошукові наукові дослідження — теоретичні дослідження, пов'язані з поглибленням знань із визначеної наукової проблеми і (або) створенням підґрунтя для проведення прикладних досліджень;

прикладні наукові дослідження — наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей.

4 СКОРОЧЕННЯ

ДКР — дослідно-конструкторська робота;

ДТР — дослідно-технологічна робота;

МТВ — медико-технічні вимоги;

НД — нормативний документ;

НДР — науково-дослідна робота;

НТП — науково-технічна продукція;

НТР — науково-технічна рада;

ОК — облікова картка НДР;

ПМ — програма і методика випробувань;

РК — реєстраційна картка НДР;

ТЗ — технічне завдання.

5 ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ВИКОНАННЯ НДР

5.1 Місце, роль і основні завдання НДР

5.1.1 НДР є складовою частиною єдиного інноваційного процесу «наука — техніка — виробництво» і його початковою стадією.

5.1.2 До НДР належать фундаментальні, пошукові та прикладні дослідження.

Загальні положення цього стандарту поширюються на виконання прикладних досліджень. Для фундаментальних і пошукових досліджень положення стандарту є рекомендованими і поширюються у належній частині.

5.1.3 Основними завданнями, що визначають зміст і характер НДР, є створення наукових та науково-технічних обґрунтувань на базі ефективних досліджень для прийняття рішень стосовно:

— використання наукових та науково-експериментальних досягнень під час створення нової продукції чи модернізації тієї, що вже існує;

- виконання наступних дослідно-конструкторських (дослідно-технологічних) робіт;
- розроблення стандартів, проектів настановчих, нормативних і прогнозно-аналітичних документів;
- доцільності виконання подальших досліджень і розробок чи їх припинення як таких, що не мають перспективи.

5.1.4 НДР виконують згідно з договором (контрактом) між замовником та виконавцем, за ініціативою виконавця або за умовами конкурсу відповідно до положення про нього. За відсутності замовника НДР є ініціативною.

5.1.5 Результати виконання НДР як наукову продукцію передають замовнику згідно з договором та актами чинного законодавства щодо прав на інтелектуальну власність, об'єктами якої є:

- винаходи, промислові зразки, корисні моделі та знаки на товари і послуги, на які отримані документи виключного права;
- авторські права щодо наслідків творчої діяльності учасників НДР, на які одержані свідоцтва про реєстрацію.

Під час передавання наукової продукції виконавець НДР повідомляє замовника про використані об'єкти інтелектуальної власності.

5.1.6 Майнові та фінансові питання учасники НДР вирішують згідно з актами чинного законодавства та умовами договору.

5.2 Функції учасників НДР

5.2.1 Організації, установи і підприємства залежно від характеру участі у НДР (замовлення, дослідження, виконання тощо) поділяють на замовників (споживачів) і виконавців (розробників).

Центральні та місцеві органи виконавчої влади виконують функції державного або головного замовника, якщо вони фінансують НДР. Крім центральних і місцевих органів виконавчої влади згідно з ГОСТ 15.001 функції замовника НДР можуть виконувати: споживач, якому постачатиметься продукція, або організація, якій доручено представляти інтереси споживача.

Залежно від характеру, складності та обсягу робіт у виконанні НДР беруть участь одна або декілька організацій (підприємств). Якщо у виконанні НДР беруть участь декілька організацій-виконавців, то серед них визначають головного виконавця. Решта організацій виконують функції виконавців складових частин НДР (співвиконавців).

У загальному випадку під час виконання НДР її учасники виконують роботи, що наведені у підпунктах 5.2.2—5.2.4 цього стандарту.

5.2.2 Замовник НДР виконує такі основні роботи:

- ініціює проведення НДР стосовно визначеної проблеми і подає рекомендовану форму заявки на виконання НДР (додаток А) або встановлює власну форму заявки;
- видає вихідні вимоги щодо розроблення ТЗ на НДР;
- організує, за потреби, експертизу заявок на виконання НДР, розглядає результати експертизи та визначає головного виконавця НДР;
- за поданням виконавця НДР розглядає і затверджує ТЗ та присвоює НДР шифр;
- приймає рішення щодо укладання договору і укладає договір на виконання НДР із головним виконавцем;
- організує супровід і контроль за виконанням НДР на всіх її етапах;
- приймає окремі етапи робіт та завершену роботу в цілому, а також рішення щодо подальшого використання результатів НДР, спецустаткування, залишків матеріалів та інших матеріальних цінностей, що придбані згідно з договором за кошти замовника;
- визначає перелік відомостей, що підлягають охороні, а також об'єкти інтелектуальної власності та вимоги до здійснення заходів щодо їх захисту;
- організує впровадження результатів НДР відповідно до розділу 7.3 цього стандарту.

5.2.3 Головний виконавець (виконавець) НДР виконує такі роботи:

- подає заявку на виконання НДР;
- за дорученням і на підставі вихідних вимог замовника розробляє ТЗ на НДР, узгоджує ТЗ із зацікавленими організаціями і подає на затвердження замовнику;
- разом із виконавцями складових частин НДР визначає зміст ТЗ на складові частини і виконує щодо них функції замовника;

- готує і подає замовнику матеріали для укладання договору на виконання НДР;
- укладає договори на виконання складових частин НДР з їх виконавцями;
- складає і затверджує план виконання сумісних робіт із виконавцями складових частин;
- координує роботу виконавців складових частин НДР;
- виконує НДР відповідно до завдань і термінів, що встановлені ТЗ і договором із замовником;
- виконує необхідний аналіз науково-технічної та нормативної документації стосовно теми НДР і розглядає можливі напрями досліджень;
- визначає методи досліджень;
- виконує теоретичні дослідження, розрахунки, математичне моделювання і патентні дослідження;
- створює, за необхідності, моделі, макети або експериментальні зразки майбутніх виробів та проводить експериментальні роботи;
- порівнює результати експериментальних робіт із результатами теоретичних досліджень;
- визначає перспективність подальшого проведення досліджень та надає рекомендації щодо застосування результатів НДР;
- розробляє, за необхідності, інструкцію з технічного захисту інформації з обмеженим доступом;
- оформляє патентний захист можливих об'єктів інтелектуальної власності і розробляє заходи щодо збереження НОУ-ХАУ;
- приймає окремі етапи робіт у виконавців складових частин НДР та роботу в цілому;
- складає звітну документацію;
- несе відповідальність перед замовником за науковий рівень НДР, за надані рекомендації, терміни та якість виконаних робіт;
- подає пропозиції щодо складу приймальної комісії та здає роботу замовнику;
- готує та подає до органу державної реєстрації реєстраційну та облікову картки НДР та заключний звіт для реєстрації.

5.2.4 Виконавець складової частини НДР виконує належні роботи згідно з підпунктом 5.2.3 і додатково такі роботи:

- за дорученням головного виконавця розробляє та подає йому на затвердження ТЗ на складову частину НДР;
- проводить роботу відповідно до затвердженого головним виконавцем ТЗ;
- звітує перед головним виконавцем згідно з умовами договору.

5.2.5 Взаємні обов'язки між замовником, головним виконавцем і виконавцями складових частин НДР додатково до вимог цього стандарту визначають у договорі на виконання НДР, а суперечності між учасниками НДР розглядають і вирішують на погоджувальних нарадах.

5.3 Правила проведення НДР

5.3.1 НДР виконують відповідно до ТЗ або ТЗ на складову частину з урахуванням вимог галузевих стандартів і чинних НД до виду продукції.

5.3.2 Програмну документацію розробляють відповідно до ГОСТ 19.105.

5.3.3 Під час виконання НДР, за необхідності, проводять патентні дослідження відповідно до вимог ДСТУ 3575, вивчення і аналіз вітчизняних та закордонних технічних рішень, які захищені патентами, що є важливою умовою забезпечення якості досліджень та високого науково-технічного рівня результатів виконання НДР.

5.3.4 Попередні патентні дослідження проводять із метою аналізу властивостей об'єкта дослідження, які відповідають вимогам правової охорони об'єктів інтелектуальної власності.

5.3.5 Наукове і технічне керівництво виконанням робіт здійснює науковий керівник НДР, якого призначають наказом (розпорядженням) керівника організації головного виконавця НДР.

5.3.6 Із метою забезпечення вчасного виконання етапів НДР і складання звітної документації головний виконавець разом із виконавцями складових частин НДР розробляє план спільних робіт (календарний план), у якому визначає: послідовність і терміни виконання етапів НДР, виконавців, номенклатуру і терміни подання звітної документації за етапами, необхідність та терміни проведення експертизи документації, терміни приймання етапів та роботи в цілому. Затверджений план спільних робіт є обов'язковим до виконання учасниками НДР.

5.3.7 Із метою підтвердження результатів теоретичних досліджень у процесі виконання НДР, за необхідності, створюють макети, моделі або експериментальні зразки майбутніх виробів. Необхідність їх розроблення та випробувань, кількість примірників, склад та перелік документації, яку розробляють для них, визначають у ТЗ на виконання НДР.

5.3.8 Випробування макетів виробів або експериментальних зразків проводять за ПМ, які розробляє або визначає виходячи з наявності типових ПМ головний виконавець. Необхідність участі представника замовника у випробуваннях визначають у ТЗ.

Під час проведення випробувань повинні виконуватися вимоги нормативних документів з метрології щодо засобів вимірювальної техніки. Випробувальне обладнання повинно бути атестоване за встановленим порядком. Результати випробувань оформляють актом або протоколом, форму яких визначає головний виконавець.

6 РОЗРОБЛЕННЯ ТЗ НА ПРОВЕДЕННЯ НДР ТА ЇЇ СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ

6.1 Загальні вимоги

6.1.1 Рішення щодо розроблення ТЗ замовник приймає на підставі розглядання та експертизи заявок на проведення НДР.

6.1.2 Конкретний зміст ТЗ, порядок його розроблення та затвердження визначають замовник і виконавець, а в разі ініціативного розроблення — виконавець. Для ініціативної НДР замість ТЗ дозволено використати будь-який документ, що має необхідні і достатні вимоги для отримання результатів НДР.

Під час видання доручення на розроблення ТЗ замовник визначає вихідні вимоги у формі головних завдань, показників та характеристик, яким повинні відповідати результати НДР.

Доручення щодо розроблення ТЗ замовник може дати кільком потенційним виконавцям для подальшого розглядання та приймання на конкурсній основі.

6.1.3 ТЗ розробляють на основі наукового прогнозування та перспектив подальшого розвитку відповідного напрямку, результатів виконання попередніх досліджень і експериментальних робіт, аналізу патентної, науково-технічної документації, інформаційних матеріалів щодо новітніх досягнень вітчизняної та зарубіжної науки і техніки, а також досвіду попереднього розроблення та експлуатації аналогічної продукції.

6.1.4 Під час розроблення ТЗ слід керуватися НД, що є чинними у цій галузі.

6.2 Розроблення, викладення та оформлення ТЗ

6.2.1 ТЗ на НДР розробляють згідно з ГОСТ 15.001. Титульний і останній аркуші ТЗ виконують згідно з додатками Б і В відповідно.

6.2.2 У загальному випадку ТЗ на НДР містить такі розділи:

- підстава для виконання роботи;
- мета і призначення НДР;
- вихідні дані для проведення НДР;
- виконавці НДР;
- вимоги до виконання НДР;
- етапи НДР і терміни їх виконання;
- очікувані результати та порядок реалізації НДР;
- матеріали, які подають під час закінчення НДР та її етапів;
- порядок приймання НДР та її етапів;
- вимоги до розроблення документації;
- вимоги щодо технічного захисту інформації з обмеженим доступом (за необхідності);
- додатки.

Залежно від специфіки НДР дозволено уточнювати зміст розділів, об'єднувати окремі розділи та вводити нові.

6.2.2.1 У розділі «Підстави для виконання роботи» наводять повну назву документа, на підставі якого проводять НДР, його номер, дату затвердження та організацію, що затвердила документ, а також терміни початку і закінчення НДР.

Документом, що є підставою для проведення роботи, можуть бути:

- накази, розпорядження і завдання центральних органів державної виконавчої влади;
- затверджені наукові та науково-технічні програми;
- угода з організацією (юридичною особою).

6.2.2.2 У розділі «Мета і призначення НДР» наводять коротку характеристику та оцінку стану проблеми, що її вирішують, визначають головну мету і задачі роботи, її актуальність та дають обґрунтування необхідності виконання НДР. Під час проведення НДР, що базується на результатах фундаментальних або пошукових досліджень, зазначають, на основі яких досліджень виконують цю роботу.

6.2.2.3 У розділі «Вихідні дані для проведення НДР» зазначають, що НДР проводять уперше або вона є продовженням попередніх робіт та наводять перелік документів, які необхідно використовувати під час проведення НДР.

Перелік може містити звіти про попередні дослідження, стандарти та нормативні документи України, національні стандарти інших країн, міжнародні стандарти, нормативну і технічну документацію ліцензіара (щодо проведення робіт, які ліцензуються), науково-технічну літературу, довідники тощо.

6.2.2.4 У розділі «Виконавці НДР» наводять організацію — головного виконавця і виконавців складових частин НДР, а також, за наявності, номер і дату затвердження документа, який визначає учасників НДР.

6.2.2.5 У розділі «Вимоги до виконання НДР» наводять основні технічні вимоги, що їх пред'являють до НДР; якісні і кількісні показники, які мають бути досягнуті у процесі виконання НДР, вимоги до способів оброблювання первинних матеріалів; обґрунтовують необхідність створення макетів, моделей або експериментальних зразків майбутніх виробів, які потрібні для виконання досліджень.

Окремі вимоги (величини), які не можуть бути визначені під час розроблення ТЗ, записують у такій редакції: «Остаточні вимоги (величини) ... уточнюють у процесі роботи і узгоджують із ... на етапі ...».

6.2.2.6 У розділі «Етапи НДР і терміни їх виконання» визначають необхідні етапи виконання НДР, склад робіт за кожним етапом та форму подання результатів, терміни їх виконання і виконавців.

6.2.2.7 У розділі «Очікувані результати та порядок реалізації НДР» наводять передбачувані способи реалізації результатів НДР із наведених у підрозділі 7.3 цього стандарту, рекомендації щодо застосування та впровадження результатів НДР та обґрунтування їхньої ефективності.

6.2.2.8 У розділі «Матеріали, які подають під час закінчення НДР та її етапів» наводять перелік документів, що їх подають до приймання, а також перелік організацій, із якими слід узгодити звітні документи, визначають кількість макетів виробу або експериментальних зразків, що їх подають до приймання, якщо в процесі НДР передбачено їх виготовлення.

6.2.2.9 У розділі «Порядок приймання НДР та її етапів» обґрунтовують необхідність і визначають порядок приймання етапів та НДР у цілому (НТР виконавця або її секцією, приймальною комісією).

6.2.2.10 У розділі «Вимоги до розроблюваної документації» наводять конкретний склад звітної документації та інших технічних і організаційно-методичних документів (наукові висновки, моделі, методики, програми, технологічні регламенти, розрахунки, положення, інструкції), які розробляють на етапах НДР та в цілому. Крім того, визначають спосіб виконання документації (машинопис, фотокопії, світлокопії тощо), кількість комплектів документації, яка повинна бути оформлена виконавцем НДР по закінченні етапів і роботи в цілому, а також організації (підприємства), яким її надсилають.

6.2.2.11 У розділі «Вимоги до технічного захисту інформації з обмеженим доступом» наводять перелік відомостей, що підлягають охороні, методи і засоби їх захисту, вимоги до заходів технічного захисту інформації під час проведення досліджень згідно з ДСТУ 3396.0.

6.2.2.12 У разі залучення до виконання НДР виконавців її складових частин головний виконавець НДР затверджує ТЗ на складові частини і укладає договори не пізніше як за 10 діб до початку виконання робіт.

6.2.2.13 У «Додатках», за необхідності, додають: розрахунки, довідкові та інші технічні матеріали і документи, що їх передають разом із ТЗ.

6.2.3 Оформляють ТЗ на НДР згідно з вимогами ГОСТ 2.105 до текстових документів на аркушах формату А4 згідно з ГОСТ 2.301.

6.3 Підписання, погодження та затвердження ТЗ на НДР і її складові частини

6.3.1 Оформлення підписів на ТЗ виконують згідно з додатками Б і В.

Перелік установ і організацій, керівники яких підписують ТЗ на НДР, у кожному певному випадку визначають замовник та головний виконавець, а на складові частини — головний виконавець та виконавці складових частин НДР.

Перелік установ і організацій, із керівниками яких погоджують ТЗ на складові частини НДР, визначає головний виконавець.

6.3.2 У загальному випадку ТЗ на НДР підписують:

- керівник установи, організації — головного виконавця НДР — на титульному аркуші праворуч, нижче назви НДР;
- науковий керівник НДР — на останньому аркуші;
- керівники підрозділів стандартизації і метрології, якщо це встановлено замовником, — на останньому аркуші.

6.3.3 Погодження ТЗ на НДР у загальному випадку оформляють підписами під грифом ПОГОДЖЕНО:

- головного споживача — на титульному аркуші в лівому верхньому кутку вище назви НДР;
- керівників установ, організацій — виконавців складових частин НДР (за вимогою замовника) — на останньому аркуші;
- керівника установи, організації — розробника ТЗ, якщо він не є головним виконавцем НДР, — на останньому аркуші;
- керівника головної організації за темою НДР і керівників інших організацій, за вимогою замовника, — на титульному аркуші ліворуч нижче назви НДР.

6.3.4 Дозволено погодження ТЗ окремим документом (листом, протоколом), на який роблять посилання під грифом ПОГОДЖЕНО.

Підписи на титульному аркуші, за винятком підпису замовника, розташовують ліворуч, нижче назви НДР, із перенесенням на наступний аркуш, якщо вони не вміщуються на титульному аркуші.

6.3.5 Затверджує ТЗ на НДР замовник своїм підписом під грифом ЗАТВЕРДЖЕНО на титульному аркуші в правому верхньому кутку, вище назви роботи.

6.3.6 ТЗ на складові частини НДР затверджує так само головний виконавець НДР.

6.3.7 Кількість організацій, що підписують та погоджують ТЗ, може змінюватися залежно від специфіки НДР.

6.3.8 Термін підписання, погодження і затвердження ТЗ у цілому не повинен перевищувати одного місяця, а ТЗ на складову частину — 10 днів.

6.3.9 Розбіжності, що виникають під час погодження та затвердження ТЗ, вирішують замовник і розробник ТЗ на погоджувальних нарадах.

6.4 Внесення змін, облік та зберігання ТЗ

6.4.1 Зміни до ТЗ вносять у випадках:

- уточнення замовником раніше затверджених ТЗ;
- уточнення керівником роботи вимог до НДР за результатами роботи, проведеної на етапах.

6.4.2 Зміни у затверджене ТЗ вносять доповненням, яке погоджують і затверджують за тим же порядком, за яким і основний документ. Дозволено зміни до ТЗ погоджувати тільки з тими організаціями, до компетенції яких вони відносяться.

6.4.3 Доповнення складають із вступної частини, де пояснюють причину його складання, розділів, які змінюють чи заміняють, наводять номери і зміст пунктів, які змінюють чи заміняють, та нових пунктів або номери і зміст пунктів, що їх скасовано.

6.4.4 Після видання доповнення на титульному аркуші ТЗ нижче рядка «Шифр, індекс» роблять позначення «Діє з доповненням № _____».

6.4.5 Терміни виконання робіт за етапами в разі змінення ТЗ переглядають тільки в тому випадку, коли зміни призводять до перероблення вже виконаної частини робіт або до змінення обсягу робіт.

6.4.6 Облік ТЗ із грифом таємності виконують згідно з вимогами чинного законодавства щодо збереження державної таємниці.

6.4.7 Оригінал затвердженого ТЗ є складовою частиною договору щодо виконання НДР і зберігають його в замовника, а другий примірник — у головного виконавця разом із його примірником договору.

6.4.8 Інформація, яку містить ТЗ, є конфіденційною. Розмноження ТЗ, розсилання стороннім організаціям, ознайомлення будь-кого з його змістом без дозволу осіб, які затвердили ТЗ, заборонено.

7 ЗМІСТ РОБІТ НА ЕТАПАХ ВИКОНАННЯ НДР

7.1 Етапи НДР

7.1.1 Підставою для проведення НДР є затверджене ТЗ на НДР

7.1.2 Проведення НДР здійснюють за етапами. Кожен етап повинен вирішувати певні завдання, потрібні для успішного виконання НДР, проведення наступного етапу, уточнення змісту і напрямку НДР

7.1.3 Етапи НДР та їхній зміст у загальному випадку наведені в таблиці 1

Таблиця 1 — Етапи НДР

Етап НДР	Зміст етапу
Вибір напрямку дослідження	Добір, вивчення та узагальнення науково-технічної і патентної документації Розглядання можливих напрямів досліджень та їх оцінювання Вибір напрямку дослідження Обґрунтування прийнятого напрямку досліджень Розроблення, погодження та затвердження ТЗ на складові частини НДР (за необхідності) Розроблення і погодження методики та програми робіт щодо проведення досліджень Складання та оформлення проміжного звіту за етапом Розглядання результатів та приймання етапу, якщо це передбачено ТЗ
Теоретичні та експериментальні дослідження	Теоретичний пошук, виконання розрахунків і досліджень принципових питань Розроблення документації, виготовлення і налагодження макетів, моделей або експериментальних зразків майбутніх виробів, програм і алгоритмів (за необхідності) Проведення експериментальних робіт та досліджень Оброблення і коригування результатів теоретичних і експериментальних досліджень Складання висновків за результатами досліджень Складання та оформлення проміжного звіту за етапом Розглядання результатів та приймання етапу, якщо це передбачено ТЗ
Узагальнення і оцінювання результатів досліджень, складання звітної документації	Узагальнення результатів теоретичних досліджень і експериментальних робіт Оцінювання повноти і якості вирішення поставлених завдань Узагальнення матеріалів патентного пошуку і підготовка звіту про патентні дослідження (за необхідності) Оформлення патентного захисту можливих об'єктів інтелектуальної власності та розроблення заходів щодо збереження «НОУ-ХАУ» Розроблення проекту ТЗ на наступну НДР у разі необхідності подальших досліджень або ТЗ (МТВ) на ДКР (ДТР) Підготовлення комплексу звітної документації Формулювання висновків за результатами досліджень і розроблення рекомендацій щодо застосування результатів НДР Розглядання результатів НДР на науково-технічній раді Подання роботи до приймання
Приймання НДР	Заходи щодо підготовки НДР до приймання Приймання і державний облік НДР

7.1.4 Залежно від виду і складності НДР, ступеня попереднього її опрацювання, за погодженням між замовником і виконавцем НДР дозволено вилучення або доповнення окремих етапів роботи, поділ або суміщення етапів, а також уточнення складу робіт.

7.1.5 Конкретний зміст етапів, їх приймання, склад звітної документації за результатами кожного етапу робіт визначають у ТЗ на НДР або ТЗ на її складові частини.

Примітка. Якщо одержано позитивні результати НДР, які обґрунтовують можливість створення виробу, то для скорочення термінів розроблення можливо починати ДКР до закінчення НДР. У таких випадках ТЗ на ДКР розробляють із урахуванням основних висновків, що вже одержані під час виконання НДР.

7.1.6 Зміст робіт за етапом «Вибір напрямку досліджень»

7.1.6.1 Метою етапу є систематизація інформації щодо теми НДР, її аналіз, виявлення та вибір на цій основі напрямку досліджень.

7.1.6.2 На цьому етапі, крім перелічених у таблиці 1 робіт, визначають заходи щодо забезпечення охорони життя і здоров'я населення, охорони навколишнього середовища, а також формулюють необхідні для їх реалізації вимоги.

7.1.6.3 Визначення оптимального варіанту напрямку дослідження здійснюють на основі аналізу стану проблеми і порівняльного оцінювання варіантів можливих рішень із урахуванням патентних та прогнозних досліджень, які виконувалися з аналогічних проблем.

7.1.7 Зміст робіт на етапі «Теоретичні та експериментальні дослідження»

7.1.7.1 Цей етап є основною частиною НДР і проводиться з метою одержання необхідних та достатніх теоретичних і експериментальних результатів досліджень для вирішення поставлених у ТЗ завдань.

7.1.7.2 Крім перелічених у таблиці 1 робіт, залежно від цільового призначення НДР, на цьому етапі виконують такі роботи:

— математичне і програмне моделювання, аналіз результатів теоретичних досліджень та визначення можливості їх використання для вирішення практичних задач під час проведення експериментів;

— аналіз та порівняння результатів випробувань із даними теоретичних досліджень, удосконалення розроблюваних схем, компоновок, макетів, моделей і експериментальних зразків майбутніх виробів відповідно до результатів досліджень та, за необхідності, виконання додаткових досліджень і випробувань;

— вибір найбільш прогресивних компоновок, оптимальних схемних, конструкторських і технологічних рішень;

— приймання складових частин НДР (за наявності);

— складання і оформлення звітної документації за етапом;

— розглядання результатів та приймання етапу НДР.

7.1.7.3 Макети, моделі або експериментальні зразки майбутніх виробів виробляють за документами, які розробляють під час проведення НДР.

7.1.7.4 На цьому етапі визначають основні наукові результати, показники та технічні характеристики майбутнього виробу, що підлягають залученню до ТЗ на проведення ДКР, перспективи одержання і використання результатів НДР.

7.1.8 Зміст робіт на етапі «Узагальнення і оцінювання результатів досліджень, складання звітної документації»

7.1.8.1 Метою етапу є узагальнення і всебічний аналіз повноти вирішення поставлених перед НДР задач.

7.1.8.2 У процесі виконання етапу додатково до перелічених у таблиці 1 проводять такі роботи:

— оцінювання досягнутого рівня НДР порівняно з вимогами ТЗ;

— розроблення рекомендацій щодо використання нових закономірностей, явищ, властивостей, принципів, теорій, моделей, створення нової апаратури, спеціального обладнання, матеріалів і технологічних процесів, а також поліпшення тих, що існують;

— складання, за необхідності, тематичних карток щодо розроблення нових матеріалів та комплектувальних виробів;

— приймання складових частин НДР (за наявності);

— складання та оформлення звітної документації.

7.1.8.3 До звітної документації належать комплекти документів із висновками за результатами теоретичних, патентних, маркетингових та експериментальних досліджень, які оформляють відповідно до чинних стандартів, а також проміжні звіти за попередніми етапами та заключний (підсумковий) звіт, який складають на останньому етапі НДР.

7.1.8.4 Складання та оформлення звітів, викладення розділів, оформлення додатків до звітів виконують відповідно до вимог ДСТУ 3008. За вимогами замовника звітні документи надсилають на відгук у провідні установи за тематикою НДР.

Звіт про патентні дослідження, якщо вони проводилися, додають до комплексу звітних документів.

7.1.8.5 Під час складання звітів слід керуватися державними стандартами України на терміни та визначення з певних галузей науки і техніки.

7.1.8.6 На титульному аркуші звіту індекс універсального десятикового класифікатора (УДК) і номер державної реєстрації, виданий раніше державним органом, а також інвентарний номер звіту про- ставляє виконавець НДР.

7.1.8.7 Проміжний звіт, як правило, розглядають на НТР виконавця або на її секції, заключний звіт — на НТР виконавця.

7.1.8.8 НТР або її секція визначає відповідність проведених досліджень і результатів роботи вимогам ТЗ, оцінює науково-технічний рівень роботи та дає оцінку НДР у цілому.

7.1.8.9 Рекомендації НТР або її секції щодо ухвали попереднього етапу робіт, ураховують у роботі на наступному етапі НДР. Проміжний звіт у цьому разі не коригують.

7.1.8.10 Після розглядання НТР або її секцією звітну документацію разом із рішенням НТР подають на затвердження головному виконавцю.

7.1.9 Зміст робіт на етапі «Приймання НДР»

7.1.9.1 Щодо готовності НДР до приймання виконавець сповіщає замовника та зацікавлені організації повідомленням (додаток Г).

До повідомлення додають пропозиції головного виконавця НДР щодо складу приймальної комісії.

7.1.9.2 Приймання НДР здійснює приймальна комісія після розглядання і затвердження проекту програми приймання, який складає головний виконавець НДР.

Приймальну комісію НДР призначають наказом (розпорядженням) замовника в місячний термін після одержання повідомлення (сповіщення) про готовність НДР до приймання. У наказі (розпорядженні) визначають склад комісії і терміни її роботи. Копію наказу (розпорядження) із запрошенням членів комісії виконавець НДР надсилає відповідним організаціям і підприємствам у такий термін, щоб ці документи були отримані не пізніше як за 10 діб до початку роботи комісії.

Головою приймальної комісії НДР призначають представника організації замовника.

7.1.9.3 Метою приймання НДР є всебічне перевірення результатів виконання робіт і встановлення їх відповідності вимогам ТЗ.

Під час приймання НДР комісія, за необхідності, встановлює терміни коригування звітної документації і оцінює обґрунтованість рекомендацій щодо реалізації та застосування результатів НДР.

7.1.9.4 До приймання НДР головний виконавець у загальному випадку подає:

- програму приймання НДР;
- затверджене ТЗ на НДР та її складові частини;
- звітну документацію, у тому числі рішення НТР за результатами її розглядання;
- акти приймання складових частин НДР (за наявності);
- макети, моделі або експериментальні зразки майбутнього виробу, програми випробувань, протоколи і акти випробувань;
- перелік винаходів і патентоспроможних рішень, на які оформлено заявки та отримано патенти;
- пропозиції щодо реалізації результатів НДР із зазначенням галузей та об'єктів, у яких передбачено їх застосування;
- проект ТЗ на ДКР, якщо надалі передбачено її виконання;
- пропозиції щодо розроблення нових матеріалів і використання покупних комплектувальних виробів;
- акт і відомості інвентаризації НТП, спецустаткування та матеріальних цінностей, що залишилися по закінченні НДР.

Конкретний склад матеріалів, які подають приймальній комісії, визначають у ТЗ або в програмі приймання НДР.

7.1.9.5 Під час приймання НДР розглядають і перевіряють результати виконаних робіт на відповідність вимогам ТЗ, проводять аналіз прийнятих рішень, а, за необхідності, результати досліджень підтверджують проведенням випробувань експериментальних зразків виробу.

7.1.9.6 Приймання складової частини НДР і затвердження акта приймання здійснює головний виконавець НДР. Участь свого представника у прийманні складових частин НДР визначає замовник.

Підставою для приймання складових частин НДР є наказ (розпорядження) головного виконавця НДР.

7.1.9.7 За результатами роботи комісія складає акт приймання НДР (додаток Д).

Акт приймання НДР затверджує її замовник. НДР вважають завершеною від дня затвердження акта її приймання.

7.2 Реєстрація та облік НДР

7.2.1 Реєстрацію та облік НДР виконують відповідно до правил державної реєстрації та обліку науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і дисертацій поданням до органу державної реєстрації РК, ОК та заключного звіту.

7.2.2 По одному примірнику РК, ОК та зареєстрованого звіту передають на зберігання замовнику та виконавцю НДР.

7.2.3 Звіт про патентні дослідження, якщо вони проводилися, долучають до комплексу звітних документів.

7.2.4 Рішення щодо необхідності реєстрації ініціативної НДР приймає її виконавець.

7.3 Реалізація результатів НДР

7.3.1 Реалізацію результатів НДР здійснюють залежно від НТП згідно з актом приймання з урахуванням рекомендацій приймальної комісії такими способами:

— виданням техніко-економічного обґрунтування щодо створення нової науково-технічної продукції, розробленням ТЗ на ДКР і укладанням договору на її виконання;

— продовженням досліджень шляхом виконання нових НДР, коли в ході виконання НДР визначилися нові наукові проблеми, які потребують окремого вирішення з огляду на поставлені завдання;

— використанням результатів досліджень для вдосконалення і модернізації продукції, що існує, без проведення ДКР;

— погодженням і затвердженням проектів розроблених стандартів та інших нормативних документів (положень, методик, інструкцій тощо);

— розробленням програм і методик випробувань нових (модернізованих) зразків продукції;

— прийняттям рішень щодо докорінної зміни напрямів окремих науково-дослідних, дослідно-конструкторських чи дослідно-технологічних робіт.

7.3.2 Передачу результатів НДР для їх застосування здійснює замовник залежно від її призначення з урахуванням рекомендацій приймальної комісії і додержанням умов договору на виконання НДР та вимог чинних документів щодо прав на інтелектуальну власність.

7.4 Припинення НДР

7.4.1 Виконання НДР припиняють, якщо виявлена недоцільність подальшого проведення робіт через неминучість одержання негативного результату або якщо вона втратила свою актуальність. Головний виконавець НДР у цьому випадку подає обґрунтований висновок замовнику.

7.4.2 Підставою для припинення НДР є рішення керівника організації, який підписав (затвердив) постанову (розпорядження, наказ) стосовно виконання цієї роботи.

7.4.3 У випадку припинення НДР, що пройшла державну реєстрацію, виконавець НДР надсилає до органу державної реєстрації відповідну відомість із зазначенням реєстраційного номера НДР, яку припиняють.

ДОДАТОК А
(рекомендований)

Форма заявки на виконання НДР
ЗАЯВКА НА ВИКОНАННЯ НДР

1 Назва НДР _____

2 Повна та скорочена назва організації головного виконавця і його підпорядкованість _____

3 Виконавці складових частин НДР _____

4 Мета виконання НДР _____

5 Назва кінцевої науково-технічної продукції НДР _____

6 Споживачі науково-технічної продукції та сфери її застосування _____

7 Основні проблеми, які вирішує НДР _____

8 Обґрунтування можливості досягнення мети і завдань НДР _____
(наявність ідеї, гіпотези, публікацій, патенту, НОУ-ХАУ,
моделі, макета, зразка матеріалу, речовини, результатів попередніх досліджень, випробувань та посилання на джерело)

9 Терміни виконання НДР _____
(початок — кінець)

10 Загальна вартість НДР, запропонована автором заявки (тис. грн.):
— усього _____

— у тому числі на перший рік _____

11 Виконання НДР планується за рахунок (тис. грн.):
— держбюджету _____

— позабюджетних коштів _____

12 Відомості про одержання виконавцем попереднього фінансування НДР, її аналога або стадії (етапу) виконання

Назва НДР, її аналога або попередньої стадії (етапу) виконання	Терміни фінансування (початок, кінець)	Загальна сума (тис.грн.)	Назва міністерства, відомства, організації, що фінансувала НДР чи її складову частину
1	2	3	4

13 Спосіб реалізації та назва підприємства або організації, де передбачається використання результатів досліджень _____

(передача споживачу техніко-економічного обґрунтування, результатів

випробувань макетів, моделей і ТЗ на проведення нової НДР або ТЗ (МТВ) на ДКР (ДТР), рекомендацій для модернізації

(удосконалення) продукції, що існує, розроблення стандартів, НД тощо)

14 Прізвище, ім'я та по батькові автора заявки, його посада, науковий ступінь, поштова адреса, телефон, факс _____

15 Інші установи, організації України та відомі науковці, що працюють у цьому напрямку _____

16 Висновки заявника про соціально-економічну доцільність виконання НДР _____

Керівник організації
головного виконавця

Керівник організації
основного споживача (користувача)

_____ (розшифровка підпису)

(підпис)

(дата)

_____ (розшифровка підпису)

(підпис)

(дата)

М.П.

М.П.

ДОДАТОК Б
(рекомендований)

Форма титульного аркуша ТЗ на НДР

ПОГОДЖЕНО

ЗАТВЕРДЖЕНО

(керівник (заступник) організації споживача)

(керівник (заступник) організації замовника)

(підпис)

(розшифровка підпису)

(підпис)

(розшифровка підпису)

(дата)

(дата)

**ТЕХНІЧНЕ ЗАВДАННЯ
НА НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

(назва НДР,

шифр, індекс, номер державної реєстрації НДР)

Діє з доповненням _____

(номер доповнення) *

ПОГОДЖЕНО

(керівник (заступник) підприємства (організації) — виконавця НДР)

(підпис)

(розшифровка підпису)

(дата)

*Зазначають за наявності доповнення до ТЗ.

ДОДАТОК В
(рекомендований)

Форма останнього аркуша ТЗ на НДР

ПОГОДЖЕНО *

(керівник організації — виконавця
складової частини НДР)

(науковий керівник НДР)

(підпис)

(розшифровка підпису)

(підпис)

(розшифровка підпису)

(дата)

(дата)

ПОГОДЖЕНО *

(керівник підрозділу стандартизації
організації-виконавця)

(керівник підрозділу метрологічної служби
організації-виконавця)

(підпис)

(розшифровка підпису)

(підпис)

(розшифровка підпису)

(дата)

(дата)

* Зазначають за наявності організації чи підрозділу.

ДОДАТОК Г
(рекомендований)

Форма повідомлення щодо готовності до приймання НДР

Керівнику _____
(назва організації (підприємства), посада, прізвище, ініціали,
поштова адреса, факс, телекс, кому надсилається повідомлення)

ПОВІДОМЛЕННЯ

щодо готовності до приймання _____
(назва НДР,
складової частини НДР, шифр, номер державної реєстрації)

Сповіщаю Вас, що _____
(назва організації — виконавця НДР,
виконавця складової частини НДР)

на підставі _____
(назва, дата, номер документа, за яким виконується НДР,
складова частина НДР)

виконана і подана до приймання _____
(НДР, складова частина НДР)
(посада, виконавець НДР, складової частини НДР)

(підпис)

(розшифровка підпису)

(дата)

ДОДАТОК Д
(рекомендований)
Форма акта приймання НДР

ЗАТВЕРДЖЕНО

(керівник (заступник керівника) організації-замовника)_____
(підпис)_____
(розшифровка підпису)_____
(дата)

**АКТ
приймання науково-дослідної роботи
(складової частини НДР)**

(назва НДР, складової частини НДР, шифр і номер

»

державної реєстрації)

1 Комісія у складі голови _____

(ПІБ, посада)

і членів комісії _____

(ПІБ, посада)

що діє на підставі _____

(назва, номер і дата документа)

у період з « ____ » _____ 200__ р. по « ____ » _____ 200__ р.

здійснювала приймання НДР « _____

»

(назва НДР)

що виконувалася _____

(назва організації-виконавця НДР)

за договором від « ____ » _____ р. № _____

з _____ по _____ згідно з ТЗ, затвердженим _____

(місяць, рік)

(місяць, рік)

(дата затвердження ТЗ)

2 Комісія розглянула та затвердила програму приймання НДР і погодилася проводити приймання НДР згідно із запропонованою програмою.

3 Комісії були подані до приймання _____

(звіти за етапами,

заключний звіт, звіт щодо патентного дослідження, макет, модель,_____
експериментальний зразок майбутнього виробу, протоколи випробувань, науково-технічна документація тощо)

4 Комісія розглянула подане за пунктом 3 цього акта і встановила, що зазначена НДР виконана відповідно до вимог ТЗ.

У ході виконання НДР отримано такі результати: _____

(подаються короткий перелік отриманих результатів, оцінка рівня науково-технічної продукції і опис виявлених недоліків)

5 Комісія постановила:
вважати НДР за договором від «___» _____ р. № _____ виконаною відповідно до ТЗ у пов-
ному (або неповному) обсязі і прийнятою (або не прийнятою);
виявлені у процесі роботи комісії недоліки _____

(перелічити недоліки)

виконавцю НДР усунути до _____

(дата)

6 Одержані результати НДР використати шляхом

(зазначають рекомендований спосіб використання результатів НДР та назву організації головного споживача)

7 Спецустаткування і залишки матеріалів, придбані за бюджетні кошти

(зазначають рекомендації щодо використання спецустаткування та залишкових матеріалів)

Додатки: _____

(перелік матеріалів і документів)

Голова комісії:

(підпис)

(розшифровка підпису)

Члени комісії:

З актом комісії ознайомлені:

(керівник організації-виконавця)

(інші особи за рішенням комісії)

ДСТУ 3973--2000

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ СТАНДАРТ УКРАИНЫ

СИСТЕМА РАЗРАБОТКИ И ПОСТАНОВКИ ПРОДУКЦИИ НА ПРОИЗВОДСТВО

Правила выполнения
научно-исследовательских работ
Общие положения

Издание официальное

Киев
ГОССТАНДАРТ УКРАИНЫ
2001

ПРЕДИСЛОВИЕ

1 РАЗРАБОТАН Государственным базовым центром критических технологий (ГБЦ КТ) «Микротек» Миннауки Украины

ВНЕСЕН Главным управлением прикладных исследований и инновационной деятельности Миннауки Украины

2 УТВЕРЖДЕН И ВВЕДЕН В ДЕЙСТВИЕ приказом Госстандарта Украины от 27 ноября 2000 г. № 677

3 ВВЕДЕН ВПЕРВЫЕ

4 РАЗРАБОТЧИКИ: **Н. Лысенко**; **В. Григорьев** (руководитель разработки), канд. техн. наук; **Я. Гордиенко**, канд. техн. наук; **М. Пойгина**, канд. техн. наук

СОДЕРЖАНИЕ

	С.
1 Область применения	1
2 Нормативные ссылки	1
3 Определения	2
4 Сокращения	2
5 Общие правила выполнения НИР.....	2
5.1 Место, роль и основные задания НИР	2
5.2 Функции участников НИР	3
5.3 Правила проведения НИР.....	4
6 Разработка ТЗ на проведение НИР и ее составные части.....	5
6.1 Общие требования.....	5
6.2 Разработка, изложение и оформление ТЗ	5
6.3 Подписание, согласование и утверждение ТЗ на НИР и ее составные части	7
6.4 Внесение изменений, учет и хранение ТЗ	7
7 Содержание работ на этапах выполнения НИР	8
7.1 Этапы НИР	8
7.2 Регистрация и учет НИР	11
7.3 Реализация результатов НИР	11
7.4 Прекращение НИР	11
Приложение А Форма заявки на выполнение НИР	12
Приложение Б Форма титульного листа ТЗ на НИР	14
Приложение В Форма последнего листа ТЗ на НИР	15
Приложение Г Форма уведомления о готовности к приемке НИР	16
Приложение Д Форма акта приемки НИР	17

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ СТАНДАРТ УКРАИНЫ

**СИСТЕМА РАЗРАБОТКИ
И ПОСТАНОВКИ ПРОДУКЦИИ
НА ПРОИЗВОДСТВО**

**Правила выполнения научно-исследовательских работ
Общие положения**

**СИСТЕМА РОЗРОБЛЕННЯ
ТА ПОСТАВЛЕННЯ ПРОДУКЦІЇ
НА ВИРОБНИЦТВО**

**Правила виконання науково-дослідних робіт
Загальні положення**

**SYSTEM OF PRODUCT
DEVELOPMENT AND LAUNCHING
INTO MANUFACTURE**

**Procedure of scientific researches and development
Basic principles**

Дата введения 2001–07–01

1 ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ

Стандарт устанавливает общие правила выполнения научно-исследовательских работ (НИР), в том числе: правила подачи заявок на выполнение НИР, разработки ТЗ на НИР и ее составные части, функции участников НИР, содержание этапов, их выполнения и приемы, регистрации НИР и реализации ее результатов.

Положения настоящего стандарта являются обязательными для НИР, выполнение которых полностью или частично финансируется из государственного бюджета. Для НИР, выполняемых за счет оборотных или собственных средств учреждений, предприятий, организаций и других субъектов хозяйственной деятельности, положения стандарта являются рекомендуемыми.

Стандарт не распространяется на НИР, выполняемые в системе разработки и постановки на производство военной техники.

2 НОРМАТИВНЫЕ ССЫЛКИ

В настоящем стандарте имеются ссылки на следующие стандарты:

ДСТУ 3008–95 Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення

ДСТУ 3278–95 Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Основні терміни та визначення

ДСТУ 3396.0–96 Захист інформації. Технічний захист інформації. Основні положення

ДСТУ 3575–97 Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення

ГОСТ 2.105–95 Единая система конструкторской документации. Общие требования к текстовым документам

ГОСТ 2.301–82 Единая система конструкторской документации. Форматы

ГОСТ 15.001–88 Система разработки и постановки продукции на производство. Продукция производственно-технического назначения

ГОСТ 19.105–78 Единая система программной документации. Общие требования к программным документам.

3 ОПРЕДЕЛЕНИЯ

В настоящем стандарте использованы термины и определения в соответствии с ДСТУ 3278, а также следующие термины:

информация с ограниченным доступом — информация, содержащая сведения, составляющие государственный и другие, предусмотренные законом секреты, разглашение которых приносит вред личности, обществу или государству, а также конфиденциальная информация, являющаяся собственностью государства или учреждения — исполнителя НИР;

научно-техническая продукция — научный или научно-прикладной результат научно-технической деятельности, имеющий полезные свойства и предназначенный для применения потребителем;

«НОУ-ХАУ» — полностью или частично конфиденциальные знания, опыт, технические решения, секреты производства, не пользующиеся правовой защитой, но содержащие информацию для эффективной организации производства и являющиеся коммерческой тайной;

фундаментальные научные исследования — научная теоретическая и (или) экспериментальная деятельность, направленная на получение новых знаний о закономерностях развития природы, общества, человека, их взаимосвязи;

поисковые научные исследования — теоретические исследования, связанные с углублением знаний по определенной научной проблеме и (или) созданием основы для проведения прикладных исследований;

прикладные научные исследования — научная и научно-техническая деятельность, направленная на получение и использование знаний для практических целей.

4 СОКРАЩЕНИЯ

МТТ — медико-технические требования;

НД — нормативный документ;

НИР — научно-исследовательская работа;

НТП — научно-техническая продукция;

НТС — научно-технический совет;

ОКР — опытно-конструкторская работа;

ОТР — опытно-технологическая работа;

ПМ — программа и методика испытаний;

РК — регистрационная карточка НИР;

ТЗ — техническое задание;

УК — учетная карточка НИР.

5 ОБЩИЕ ПРАВИЛА ВЫПОЛНЕНИЯ НИР

5.1 Место, роль и основные задания НИР

5.1.1 НИР является составной частью единого инновационного процесса «наука — техника — производство» и его начальной стадией.

5.1.2 К НИР относятся фундаментальные, поисковые и прикладные исследования.

Общие положения настоящего стандарта распространяются на выполнение прикладных исследований. Для фундаментальных и поисковых исследований положения стандарта являются рекомендуемыми и распространяются в надлежащей части.

5.1.3 Основными заданиями, определяющими содержание и характер НИР, является создание научных и научно-технических обоснований на базе эффективных исследований для принятия решений относительно:

— использования научных и научно-экспериментальных достижений при создании новой продукции или модернизации существующей;

- выполнения последующих опытно-конструкторских (опытно-технологических) работ;
- разработки стандартов, проектов руководящих, нормативных и прогнозно-аналитических документов;
- целесообразности выполнения дальнейших исследований и разработок или их прекращения как не имеющих перспективы.

5.1.4 НИР выполняют согласно договору (контракту) заказчика с исполнителем, по инициативе исполнителя или на условиях конкурса в соответствии с положением о нем. При отсутствии заказчика НИР является инициативной.

5.1.5 Результаты выполнения НИР как научную продукцию передают заказчику согласно договора и актам действующего законодательства о правах на интеллектуальную собственность, объектами которой являются :

- изобретения, промышленные образцы, полезные модели и знаки на товары и услуги, на которые получены документы исключительного права;
- авторские права о результатах творческой деятельности участников НИР, на которые получены свидетельства о регистрации.

При передаче научной продукции исполнитель НИР информирует заказчика об использованных объектах интеллектуальной собственности.

5.1.6 Имущественные и финансовые вопросы участники НИР решают согласно с актами действующего законодательства и условиями договора.

5.2 Функции участников НИР

5.2.1 Организации, учреждения и предприятия в зависимости от характера участия в НИР (заказ, исследование, выполнение и др.) подразделяют на заказчиков (потребителей) и исполнителей (разработчиков).

Центральные и местные органы исполнительной власти выполняют функции государственного или головного заказчика, если они финансируют НИР. Кроме центральных и местных органов исполнительной власти согласно ГОСТ 15.001 функции заказчика НИР могут выполнять: потребитель, которому будет поставляться продукция, или организация, которой поручено представлять интересы потребителя.

В зависимости от характера, сложности и объема работ в выполнении НИР принимают участие одна или несколько организаций (предприятий). Если в выполнении НИР принимают участие несколько организаций-исполнителей, то среди них определяют головного исполнителя. Остальные организации выполняют функции исполнителей составных частей НИР (соисполнителей).

В общем случае при выполнении НИР ее участники выполняют работы, перечисленные в подпунктах 5.2.2—5.2.4 настоящего стандарта.

5.2.2 Заказчик НИР выполняет следующие основные работы:

- иницирует проведение НИР относительно определенной проблемы и представляет рекомендованную форму заявки на выполнение НИР (приложение А) или устанавливает собственную форму заявки;
- выдает исходные требования для разработки ТЗ на НИР;
- организует, при необходимости, экспертизу заявок на выполнение НИР, рассматривает результаты экспертизы и определяет головного исполнителя НИР;
- по представлению исполнителя НИР рассматривает и утверждает ТЗ и присваивает НИР шифр;
- принимает решение о заключении договора и заключает договор на выполнение НИР с головным исполнителем;
- организует сопровождение и контроль за выполнением НИР на всех ее этапах;
- принимает отдельные этапы работ и законченную работу в целом, а также решение о дальнейшем использовании результатов НИР, спецоборудования, остатков материалов и других материальных ценностей, приобретенных по договору за средства заказчика;
- определяет перечень сведений, подлежащих охране, а также объекты интеллектуальной собственности и требования к проведению мероприятий по их защите;
- организует внедрение результатов НИР в соответствии с разделом 7.3 настоящего стандарта.

5.2.3 Головной исполнитель (исполнитель) НИР выполняет следующие работы:

- подает заявку на выполнение НИР;
- по поручению и на основании исходных требований заказчика разрабатывает ТЗ на НИР, согласовывает ТЗ с заинтересованными организациями и подает на утверждение заказчику;
- вместе с исполнителями составных частей НИР определяет содержание ТЗ на составные части и выполняет по отношению к ним функции заказчика;

- готовит и подает заказчику материалы для заключения договора на выполнение НИР;
- заключает договоры на выполнение составных частей НИР с их исполнителями;
- составляет и утверждает план выполнения совместных работ с исполнителями составных частей;
- координирует работу исполнителей составных частей НИР;
- выполняет НИР в соответствии с заданиями и сроками, установленными ТЗ и договором с заказчиком;
- выполняет необходимый анализ научно-технической и нормативной документации относительно темы НИР и рассматривает возможные направления исследований;
- определяет методы исследований;
- выполняет теоретические исследования, расчеты, математическое моделирование и патентные исследования;
- создает, при необходимости, модели, макеты или экспериментальные образцы будущих изделий и проводит экспериментальные работы;
- сравнивает результаты экспериментальных работ с результатами теоретических исследований;
- определяет перспективность дальнейшего проведения исследований и выдает рекомендации о применении результатов НИР;
- разрабатывает, при необходимости, инструкцию по технической защите информации с ограниченным доступом;
- оформляет патентную защиту возможных объектов интеллектуальной собственности и разрабатывает мероприятия по сохранению НОУ-ХАУ;
- принимает отдельные этапы работ у исполнителей составных частей НИР и работу в целом;
- составляет отчетную документацию;
- несет ответственность перед заказчиком за научный уровень НИР, за выданные рекомендации, сроки и качество выполненных работ;
- подает предложения о составе приемочной комиссии и сдает работу заказчику;
- готовит и подает в орган государственной регистрации регистрационную и учетную карточки НИР и заключительный отчет на регистрацию.

5.2.4 Исполнитель составной части НИР выполняет надлежащие работы из перечисленных в подпункте 5.2.3 и дополнительно следующие работы:

- по поручению головного исполнителя разрабатывает и подает ему на утверждение ТЗ на составную часть НИР;
- проводит работу в соответствии с утвержденным головным исполнителем ТЗ;
- отчитывается перед головным исполнителем согласно условиям договора.

5.2.5 Взаимные обязательства между заказчиком, головным исполнителем и исполнителями составных частей НИР дополнительно к требованиям настоящего стандарта определяют в договоре на выполнение НИР, а разногласия между участниками НИР рассматривают и устраняют на согласительных совещаниях.

5.3 Правила проведения НИР

5.3.1 НИР выполняют в соответствии с ТЗ или ТЗ на составную часть с учетом требований отраслевых стандартов и действующих НД к виду продукции.

5.3.2 Программную документацию разрабатывают в соответствии с ГОСТ 19.105.

5.3.3 При выполнении НИР, при необходимости, проводят патентные исследования в соответствии с требованиями ДСТУ 3575, изучение и анализ отечественных и зарубежных технических решений, защищенных патентами, что является важным условием обеспечения качества исследований и высокого научно-технического уровня результатов выполнения НИР.

5.3.4 Предварительные патентные исследования проводят с целью анализа свойств объекта исследований, соответствующих требованиям правовой охраны объектов интеллектуальной собственности.

5.3.5 Научное и техническое руководство выполнением работ осуществляет научный руководитель НИР, которого назначают приказом (распоряжением) руководителя организации головного исполнителя НИР.

5.3.6 С целью обеспечения своевременного выполнения этапов НИР и составления отчетной документации головной исполнитель вместе с исполнителями составных частей НИР разрабатывает план совместных работ (календарный план), в котором определяет: последовательность и сроки выполнения этапов НИР, исполнителей, номенклатуру и сроки представления отчетной документа-

ции по этапам, необходимость и сроки проведения экспертизы документации, сроки приемки этапов и работы в целом. Утвержденный план совместных работ является обязательным к выполнению участниками НИР.

5.3.7 С целью подтверждения результатов теоретических исследований в процессе исполнения НИР, при необходимости, создают макеты, модели или экспериментальные образцы будущих изделий. Необходимость их разработки и испытаний, количество экземпляров, состав и перечень документации, разрабатываемой для них, определяют в ТЗ на выполнение НИР.

5.3.8 Испытания макетов изделий или экспериментальных образцов проводят по ПМ, которые разрабатывает или определяет исходя из наличия типовых ПМ головной исполнитель. Необходимость участия представителя заказчика в испытаниях определяют в ТЗ.

При проведении испытаний должны выполняться требования нормативных документов по метрологии к средствам измерительной техники. Испытательное оборудование должно быть аттестовано в установленном порядке. Результаты испытаний оформляют актом или протоколом, форму которых определяет головной исполнитель.

6 РАЗРАБОТКА ТЗ НА ПРОВЕДЕНИЕ НИР И ЕЕ СОСТАВНЫЕ ЧАСТИ

6.1 Общие требования

6.1.1 Решение о разработке ТЗ заказчик принимает на основании рассмотрения и экспертизы заявок на проведение НИР.

6.1.2 Конкретное содержание ТЗ, порядок его разработки и утверждения определяют заказчик и исполнитель, а при инициативной разработке — исполнитель. Для инициативной НИР вместо ТЗ разрешено использовать любой документ, имеющий необходимые и достаточные требования для получения результатов НИР.

При выдаче поручения на разработку ТЗ заказчик определяет исходные требования в форме главных заданий, показателей и характеристик, которым должны соответствовать результаты НИР.

Поручение на разработку ТЗ заказчик может дать нескольким потенциальным исполнителям для дальнейшего рассмотрения и принятия на конкурсной основе.

6.1.3 ТЗ разрабатывают на основе научного прогнозирования и перспектив дальнейшего развития соответствующего направления, результатов выполнения предварительных исследований и экспериментальных работ, анализа патентной, научно-технической документации, информационных материалов о новых достижениях отечественной и зарубежной науки и техники, а также опыта предварительной разработки и эксплуатации аналогичной продукции.

6.1.4 При разработке ТЗ следует руководствоваться НД, действующими в данной отрасли.

6.2 Разработка, изложение и оформление ТЗ

6.2.1 ТЗ на НИР разрабатывают согласно ГОСТ 15.001. Титульный и последний листы ТЗ выполняют согласно с приложениями Б и В соответственно.

6.2.2 В общем случае ТЗ на НИР содержит следующие разделы:

- основание для выполнения работы;
- цель и назначение НИР;
- исходные данные для проведения НИР;
- исполнители НИР;
- требования к выполнению НИР;
- этапы НИР и сроки их выполнения;
- ожидаемые результаты и порядок реализации НИР;
- материалы, которые подают при окончании НИР и ее этапов;
- порядок приемки НИР и ее этапов;
- требования к разработке документации;
- требования к технической защите информации с ограниченным доступом (при необходимости);
- приложения.

В зависимости от специфики НИР разрешено уточнять содержание разделов, объединять отдельные разделы и вводить новые.

6.2.2.1 В разделе «Основания для выполнения работы» приводят полное наименование документа, на основании которого проводят НИР, его номер, дату утверждения и организацию, утвердившую документ, а также сроки начала и окончания НИР.

Документом, являющимся основанием для проведения работы, могут быть:

- приказы, распоряжения и задания центральных органов государственной исполнительной власти;
- утвержденные научные и научно-технические программы;
- договор с организацией (юридическим лицом).

6.2.2.2 В разделе «Цель и назначение НИР» приводят краткую характеристику и оценку состояния решаемой проблемы, определяют главную цель и задачи работы, ее актуальность и дают обоснование необходимости выполнения НИР. При проведении НИР, базирующейся на результатах фундаментальных или поисковых исследований, указывают, на основании каких исследований выполняют работу.

6.2.2.3 В разделе «Исходные данные для проведения НИР» указывают, проводят ли НИР впервые или она является продолжением предыдущих работ и приводят перечень документов, которые необходимо использовать при проведении НИР.

Перечень может содержать отчеты о предварительных исследованиях, стандарты и нормативные документы Украины, национальные стандарты других стран, международные стандарты, нормативную и техническую документацию лицензиара (относительно проведения лицензируемых работ), научно-техническую литературу, справочники и др.

6.2.2.4 В разделе «Исполнители НИР» приводят организацию — головного исполнителя и исполнителей составных частей НИР, а также, при наличии, номер и дату утверждения документа который определяет участников НИР.

6.2.2.5 В разделе «Требования к выполнению НИР» приводят основные технические требования, предъявляемые к НИР; качественные и количественные показатели, которые должны быть достигнуты в процессе выполнения НИР; требования к способам обработки первичных материалов; обосновывают необходимость создания макетов, моделей или экспериментальных образцов будущих изделий, которые нужны для выполнения исследований.

Отдельные требования (величины), которые не могут быть определены при разработке ТЗ, записывают в такой редакции: «Окончательные требования (величины) ... уточняют в процессе работы и согласовывают с ... на этапе ...».

6.2.2.6 В разделе «Этапы НИР и сроки их выполнения» определяют необходимые этапы выполнения НИР, состав работ на каждом этапе и форму представления результатов, сроки их выполнения и исполнителей.

6.2.2.7 В разделе «Ожидаемые результаты и порядок реализации НИР» приводят предусматриваемые способы реализации результатов НИР из приведенных в подразделе 7.3 настоящего стандарта, рекомендации по применению и внедрению результатов НИР и обоснование их эффективности.

6.2.2.8 В разделе «Материалы, которые подают при окончании НИР и ее этапов», приводят перечень документов, представляемых к приемке, а также перечень организаций, с которыми необходимо согласовать отчетные документы, определяют количество макетов изделия или экспериментальных образцов, подаваемых к приемке, если в процессе НИР предусмотрено их изготовление.

6.2.2.9 В разделе «Порядок приемки НИР и ее этапов» обосновывают необходимость и определяют порядок приемки этапов и НИР в целом, (НТС исполнителя или его секцией, приемочной комиссией).

6.2.2.10 В разделе «Требования к разрабатываемой документации» приводят конкретный состав отчетной документации и других технических и организационно-методических документов (научные выводы, модели, методики, программы, технологические регламенты, расчеты, положения, инструкции), разрабатываемые на этапах НИР и в целом. Кроме того, определяют способ выполнения документации (машинопись, фотокопии, светокпии и др.), количество комплектов документации, которая должна быть оформлена исполнителем НИР по окончании этапов и работы в целом, а также организации (предприятия), которым ее высылают.

6.2.2.11 В разделе «Требования к технической защите информации с ограниченным доступом» приводят перечень сведений, подлежащих охране, методы и способы их защиты, требования к мероприятиям по технической защите информации при проведении исследований согласно ДСТУ 3396.0.

6.2.2.12 В случае привлечения к выполнению НИР исполнителей ее составных частей головной исполнитель НИР утверждает ТЗ на составные части и заключает договоры не позднее 10 суток до начала выполнения работ.

6.2.2.13 В «Приложениях», при необходимости, прилагают: расчеты, справочные и другие технические материалы и документы, передаваемые вместе с ТЗ.

6.2.3 Оформляют ТЗ на НИР согласно с требованиями ГОСТ 2.105 к текстовым документам на листах формата А4 согласно ГОСТ 2.301.

6.3 Подписание, согласование и утверждение ТЗ на НИР и ее составные части

6.3.1 Оформление подписей на ТЗ выполняют в соответствии с приложениями Б и В.

Перечень учреждений и организаций, руководители которых подписывают ТЗ на НИР, в каждом отдельном случае определяют заказчик и головной исполнитель, а на составные части — головной исполнитель и исполнители составных частей НИР.

Перечень учреждений и организаций, с руководителями которых согласовывают ТЗ на составные части НИР, определяет головной исполнитель.

6.3.2 В общем случае ТЗ на НИР подписывают:

— руководитель учреждения, организации — головного исполнителя НИР — на титульном листе справа, ниже названия НИР;

— научный руководитель НИР — на последнем листе;

— руководители подразделений стандартизации и метрологии, если это установлено заказчиком, — на последнем листе.

6.3.3 Согласование ТЗ на НИР в общем случае оформляют подписями под грифом СОГЛАСОВАНО:

— головного потребителя — на титульном листе в левом верхнем углу выше названия НИР;

— руководителей учреждений, организаций — исполнителей составных частей НИР (по требованию заказчика), — на последнем листе;

— руководителя учреждения, организации — разработчика ТЗ, если он не является головным исполнителем НИР, — на последнем листе;

— руководителя головной организации по теме НИР и руководителей других организаций, по требованию заказчика, — на титульном листе слева ниже названия НИР.

6.3.4 Разрешено согласование ТЗ отдельным документом (письмом, протоколом), на который делают ссылку под грифом СОГЛАСОВАНО.

Подписи на титульном листе, за исключением подписи заказчика, размещают слева, ниже названия НИР, с переносом на следующий лист, если они не помещаются на титульном листе.

6.3.5 Утверждает ТЗ на НИР заказчик своей подписью под грифом УТВЕРЖДЕНО на титульном листе в правом верхнем углу, выше наименования работы.

6.3.6 ТЗ на составные части НИР утверждает таким же порядком головной исполнитель НИР.

6.3.7 Количество организаций, подписывающих и согласующих ТЗ, может изменяться в зависимости от специфики НИР.

6.3.8 Срок подписания, согласования и утверждения ТЗ в целом не должен превышать одного месяца, а ТЗ на составную часть — 10 дней.

6.3.9 Разногласия, возникающие при согласовании и утверждении ТЗ, устраняют заказчик и разработчик ТЗ на согласительных совещаниях.

6.4 Внесение изменений, учет и хранение ТЗ

6.4.1 Изменения в ТЗ вносят в случаях:

— уточнения заказчиком ранее утвержденных ТЗ;

— уточнения руководителем работы требований к НИР по результатам работы, проведенной на этапах.

6.4.2 Изменения в утвержденное ТЗ вносят дополнением, которое согласовывают и утверждают в том же порядке, в каком и основной документ. Разрешено изменения в ТЗ согласовывать только с теми организациями, к компетенции которых они относятся.

6.4.3 Дополнение составляют из вступительной части, где поясняют причину его составления, изменяемых или заменяемых разделов, приводят номера и содержание изменяемых или заменяемых пунктов и новых пунктов или номера и содержание отмененных пунктов.

6.4.4 После издания дополнения на титульном листе ТЗ ниже строки «Шифр, индекс» делают пометку «Действует с дополнением № _____».

6.4.5 Сроки выполнения работ по этапам при изменении ТЗ пересматривают только в том случае, если изменения приводят к переработке уже выполненной части работ или к изменению объема работ.

6.4.6 Учет ТЗ с грифом секретности выполняют согласно с требованиями действующего законодательства о сохранении государственной тайны.

6.4.7 Оригинал утвержденного ТЗ является составной частью договора о выполнении НИР, и хранят его у заказчика, а второй экземпляр — у головного исполнителя вместе с его экземпляром договора.

6.4.8 Информация, содержащаяся в ТЗ, является конфиденциальной. Размножение ТЗ, рассылка другим организациям, ознакомление кого бы то ни было с его содержанием без разрешения лиц, утвердивших ТЗ, запрещены.

7 СОДЕРЖАНИЕ РАБОТ НА ЭТАПАХ ВЫПОЛНЕНИЯ НИР

7.1 Этапы НИР

7.1.1 Основанием для проведения НИР является утвержденное ТЗ на НИР

7.1.2 Проведение НИР осуществляют по этапам. Каждый этап должен решать определенные задания, необходимые для успешного выполнения НИР, проведения следующего этапа, уточнения содержания и направления НИР.

7.1.3 Этапы НИР и их содержание в общем случае приведены в таблице 1.

Таблица 1 — Этапы НИР

Этап НИР	Содержание этапа
Выбор направления исследования	<p>Подбор, изучение и обобщение научно-технической и патентной документации</p> <p>Рассмотрение возможных направлений исследований и их оценка</p> <p>Выбор направления исследования</p> <p>Обоснование принятого направления исследований</p> <p>Разработка, согласование и утверждение ТЗ на составные части НИР (при необходимости)</p> <p>Разработка и согласование методики и программы работ о проведении исследований</p> <p>Составление и оформление промежуточного отчета по этапу</p> <p>Рассмотрение результатов и приемка этапа, если это предусмотрено ТЗ</p>
Теоретические и экспериментальные исследования	<p>Теоретический поиск, выполнение расчетов и исследований принципиальных вопросов</p> <p>Разработка документации, изготовление и наладка макетов, моделей или экспериментальных образцов будущих изделий, программ и алгоритмов (при необходимости)</p> <p>Проведение экспериментальных работ и исследований</p> <p>Обработка и корректировка результатов теоретических и экспериментальных исследований</p> <p>Составление выводов по результатам исследований</p> <p>Составление и оформление промежуточного отчета по этапу</p> <p>Рассмотрение результатов и приемка этапа, если это предусмотрено ТЗ</p>
Обобщение и оценка результатов исследований, составление отчетной документации	<p>Обобщение результатов теоретических исследований и экспериментальных работ</p> <p>Оценка полноты и качества решения поставленных задач</p> <p>Обобщение материалов патентного поиска и подготовка отчета о патентных исследованиях (при необходимости)</p> <p>Оформление патентной защиты возможных объектов интеллектуальной собственности и разработка мероприятий по сохранению «НОУ-ХАУ»</p> <p>Разработка проекта ТЗ на следующую НИР в случае необходимости дальнейших исследований или ТЗ (МТТ) на ОКР (ОТР)</p> <p>Подготовка комплекта отчетной документации</p> <p>Формулировка заключений по результатам исследований и разработка рекомендаций по использованию результатов НИР</p> <p>Рассмотрение результатов НИР на научно-техническом совете</p> <p>Подача работы к приемке</p>
Приемка НИР	<p>Мероприятия по подготовке НИР к приемке</p> <p>Приемка и государственный учет НИР</p>

7.1.4 В зависимости от вида и сложности НИР, степени предварительной ее проработки, по согласованию заказчика с исполнителем НИР разрешено исключение или дополнение отдельных этапов работы, разделение или совмещение этапов, а также уточнение состава работ.

7.1.5 Конкретное содержание этапов, их приемка, состав отчетной документации по результатам каждого этапа работ определяют в ТЗ на НИР или ТЗ на ее составные части.

Примечание. Если получены положительные результаты НИР, которые обосновывают возможность создания изделия, то для сокращения сроков разработки можно начинать ОКР до окончания НИР. В таких случаях ТЗ на ОКР разрабатывают с учетом основных результатов, которые уже получены при выполнении НИР.

7.1.6 Содержание работ на этапе «Выбор направления исследований»

7.1.6.1 Целью этапа является систематизация информации по теме НИР, ее анализ, определение и выбор на этой основе направления исследований.

7.1.6.2 На данном этапе, кроме перечисленных в таблице 1 работ, определяют мероприятия по обеспечению охраны жизни и здоровья населения, охраны окружающей среды, а также формулируют необходимые для их реализации требования.

7.1.6.3 Определение оптимального варианта направления исследования осуществляют на основе анализа состояния проблемы и сравнительной оценки вариантов возможных решений с учетом патентных и прогнозных исследований, которые выполнялись по аналогичным проблемам.

7.1.7 Содержание работ на этапе «Теоретические и экспериментальные исследования»

7.1.7.1 Данный этап является основной частью НИР и проводится с целью получения необходимых и достаточных теоретических и экспериментальных результатов исследований для решения поставленных в ТЗ задач.

7.1.7.2 Кроме перечисленных в таблице 1 работ, в зависимости от целевого назначения НИР, на этом этапе выполняют следующие работы:

- математическое и программное моделирование, анализ результатов теоретических исследований и определение возможности их использования для решения практических задач при проведении экспериментов;
- анализ и сравнение результатов испытаний с данными теоретических исследований, усовершенствование разрабатываемых схем, компоновок, макетов, моделей и экспериментальных образцов будущего изделия в соответствии с результатами исследований и, при необходимости, выполнение дополнительных исследований и испытаний;
- выбор наиболее прогрессивных компоновок, оптимальных схемных, конструкторских и технологических решений;
- приемка составных частей НИР (при наличии);
- составление и оформление отчетной документации по этапу;
- рассмотрение результатов и приемка этапа НИР.

7.1.7.3 Макеты, модели или экспериментальные образцы будущих изделий выполняют по документам, которые разрабатывают при проведении НИР.

7.1.7.4 На этом этапе определяют основные научные результаты, показатели и технические характеристики будущего изделия, которые подлежат включению в ТЗ на проведение ОКР, перспективы получения и использования результатов НИР.

7.1.8 Содержание работ на этапе «Обобщение и оценка результатов исследований, составление отчетной документации».

7.1.8.1 Целью этапа является обобщение и всесторонний анализ полноты решения поставленных перед НИР задач.

7.1.8.2 В процессе выполнения этапа дополнительно к перечисленным в таблице 1, проводят следующие работы:

- оценку достигнутого уровня НИР в сравнении с требованиями ТЗ;
- разработку рекомендаций об использовании новых закономерностей, явлений, свойств, принципов, теорий, моделей, создание новой аппаратуры, специального оборудования, материалов и технологических процессов, а также улучшение существующих;
- составление, при необходимости, тематических карточек на разработку новых материалов и комплектующих изделий;
- приемку составных частей НИР (при наличии);
- составление и оформление отчетной документации.

7.1.8.3 К отчетной документации относятся комплекты документов с выводами по результатам теоретических, патентных, маркетинговых и экспериментальных исследований, которые оформляют в соответствии с действующими стандартами, а также промежуточные отчеты по предыдущим этапам и заключительный (итоговый) отчет, который составляют на последнем этапе НИР.

7.1.8.4 Составление и оформление отчетов, изложение разделов, оформление приложений к отчетам выполняют в соответствии с требованиями ДСТУ 3008. По требованию заказчика отчетные документы посылают на отзыв в ведущие учреждения по тематике НИР.

Отчет о патентных исследованиях, если они проводились прилагают к комплекту отчетных документов.

7.1.8.5 При составлении отчетов следует руководствоваться государственными стандартами Украины на термины и определения в соответствующих отраслях науки и техники.

7.1.8.6 На титульном листе отчета индекс универсального десятичного классификатора (УДК) и номер государственной регистрации, выданный ранее государственным органом, а также инвентарный номер отчета проставляет исполнитель НИР.

7.1.8.7 Промежуточный отчет, как правило, рассматривают на НТС исполнителя или на ее секции, заключительный отчет — на НТС исполнителя.

7.1.8.8 НТС или его секция определяет соответствие проведенных исследований и результатов работы требованиям ТЗ, оценивает научно-технический уровень работы и дает оценку НИР в целом.

7.1.8.9 Рекомендации НТС или его секции по решению о результатах предыдущего этапа работ, учитывают в работе на следующем этапе НИР. Промежуточный отчет в этом случае не корректируют.

7.1.8.10 После рассмотрения НТС или его секцией отчетную документацию вместе с решением НТС подают на утверждение главному исполнителю

7.1.9 Содержание работ на этапе «Приемка НИР»

7.1.9.1 О готовности НИР к приемке исполнитель оповещает заказчика и заинтересованные организации уведомлением (приложение Г).

К уведомлению прилагают предложения главного исполнителя НИР о составе приемочной комиссии.

7.1.9.2 Приемку НИР осуществляет приемочная комиссия после рассмотрения и утверждения проекта программы приемки, составляемого главным исполнителем НИР.

Приемочную комиссию НИР назначают приказом (распоряжением) заказчика в месячный срок после получения уведомления (оповещения) о готовности НИР к приемке. В приказе (распоряжении) определяют состав комиссии и сроки ее работы. Копию приказа (распоряжения) с приглашением членов комиссии исполнитель НИР посылает соответствующим организациям и предприятиям в такой срок, чтобы эти документы были получены не позже чем за 10 суток до начала работы комиссии.

Председателем приемочной комиссии НИР назначают представителя организации заказчика.

7.1.9.3 Целью приемки НИР является всесторонняя проверка результатов выполнения работ и определение их соответствия требованиям ТЗ.

При приемке НИР комиссия, при необходимости, устанавливает срок корректировки отчетной документации и оценивает обоснованность рекомендаций по реализации и применению результатов НИР.

7.1.9.4 К приемке НИР головной исполнитель в общем случае подает:

- программу приемки НИР;
- утвержденное ТЗ на НИР и ее составные части;
- отчетную документацию, в том числе решение НТС по результатам ее рассмотрения;
- акты приемки составных частей НИР (при наличии);
- макеты, модели или экспериментальные образцы будущего изделия, программы испытаний, протоколы и акты испытаний;
- перечень изобретений и патентоспособных решений, на которые оформлены заявки и получены патенты;
- предложения по реализации результатов НИР с определением отраслей и объектов, в которых предусматривается их применение;
- проект ТЗ на ОКР, если далее предусмотрено ее выполнение;
- предложения о разработке новых материалов и использовании покупных комплектующих изделий;
- акт и ведомости инвентаризации НТП, спецоборудования и материальных ценностей, оставшихся по окончании НИР.

Конкретный состав материалов, представляемых приемочной комиссией, определяют в ТЗ или в программе приемки НИР.

7.1.9.5 При приемке НИР рассматривают и проверяют результаты выполненных работ на соответствие требованиям ТЗ, проводят анализ принятых решений, а, при необходимости, результаты исследований подтверждают проведением испытаний экспериментальных образцов изделия.

7.1.9.6 Приемку составной части НИР и утверждение акта приемки осуществляет головной исполнитель НИР. Участие своего представителя в приемке составных частей НИР определяет заказчик.

Основанием для приемки составных частей НИР является приказ (распоряжение) головного исполнителя НИР.

7.1.9.7 По результатам работы комиссия составляет акт приемки НИР (приложение Д).

Акт приемки НИР утверждает ее заказчик. НИР считают завершенной со дня утверждения акта ее приемки.

7.2 Регистрация и учет НИР

7.2.1 Регистрацию и учет НИР выполняют в соответствии с правилами государственной регистрации и учета научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ и диссертаций подачей в орган государственной регистрации РК, ОК и заключительного отчета.

7.2.2 По одному экземпляру РК, ОК и зарегистрированного отчета передают на хранение заказчику и исполнителю НИР.

7.2.3 Отчет по патентным исследованиям, если они проводились, прилагают к комплекту отчетных документов.

7.2.4 Решение о необходимости регистрации инициативной НИР принимает ее исполнитель.

7.3 Реализация результатов НИР

7.3.1 Реализацию результатов НИР осуществляют в зависимости от НТП согласно с актом приемки с учетом рекомендаций приемочной комиссии следующими способами:

- выдачей технико-экономического обоснования относительно создания новой научно-технической продукции, разработкой ТЗ на ОКР и заключением договора на ее выполнение;

- продолжением исследований путем выполнения новых НИР, если в ходе выполнения НИР наметились новые научные проблемы, которые требуют отдельного решения с точки зрения поставленных задач;

- использованием результатов исследований для усовершенствования и модернизации существующей продукции без проведения ОКР;

- согласованием и утверждением проектов разработанных стандартов и других нормативных документов (положений, методик, инструкций и др.);

- разработкой программ и методик испытаний новых (модернизируемых) образцов продукции;

- принятием решений о коренном изменении направлений отдельных научно-исследовательских, опытно-конструкторских или опытно-технологических работ.

7.3.2 Передачу результатов НИР для их применения осуществляет заказчик в зависимости от ее предназначения с учетом рекомендаций приемочной комиссии и соблюдением условий договора на выполнение НИР, а также требований действующих документов о правах на интеллектуальную собственность.

7.4 Прекращение НИР

7.4.1 Выполнение НИР прекращают, если выявлена нецелесообразность дальнейшего проведения работ в связи с неизбежностью получения отрицательного результата или если она утратила свою актуальность. Головной исполнитель НИР в этом случае подает обоснованное заключение заказчику.

7.4.2 Основанием для прекращения НИР является решение руководителя организации, который подписал (утвердил) постановление (распоряжение, приказ) относительно выполнения этой работы.

7.4.3 В случае прекращения НИР, прошедшей государственную регистрацию, исполнитель НИР посылает в орган государственной регистрации соответствующие сведения с указанием регистрационного номера прекращенной НИР.

ПРИЛОЖЕНИЕ А
(рекомендуемое)

Форма заявки на выполнение НИР
ЗАЯВКА НА ВЫПОЛНЕНИЕ НИР

1 Название НИР _____

2 Полное и сокращенное название организации головного исполнителя и его подчиненность _____

3 Исполнители составных частей НИР _____

4 Цель выполнения НИР _____

5 Название конечной научно-технической продукции НИР _____

6 Потребители научно-технической продукции и сферы ее применения _____

7 Основные проблемы, решаемые НИР _____

8 Обоснование возможности достижения цели и заданий НИР _____

(наличие идеи, гипотезы, публикаций, патента, НОУ-ХАУ,

модели, макета, образца материала, вещества, результатов предварительных исследований, испытаний и ссылка на источник)

9 Сроки выполнения НИР _____

(начало — конец)

10 Общая стоимость НИР, предложенная автором заявки (тыс. грн.):

— всего _____

— в том числе на первый год _____

11 Выполнение НИР планируется за счет (тыс. грн.):

— госбюджета _____

— внебюджетных средств _____

12 Сведения о получении исполнителем предварительного финансирования НИР, ее аналога или стадии (этапа) выполнения

Название НИР, ее аналога или предварительной стадии (этапа) выполнения	Сроки финансирования (начало, конец)	Общая сумма (тыс.грн.)	Название министерства, ведомства, организации, финансировавшей НИР или ее составную часть
1	2	3	4

13 Способ реализации и название предприятия или организации, где предусматривается использование результатов исследований _____

(передача потребителю технико-экономического обоснования, результатов

испытаний макетов, моделей и ТЗ на проведение новой НИР или ТЗ (МТТ) на ОКР (ОТР), рекомендаций для модернизации

(усовершенствования) существующей продукции, разработки стандартов, НД и др.)

14 Фамилия, имя и отчество автора заявки, его должность, научная степень, почтовый адрес, телефон, факс _____

15 Другие учреждения, организации Украины и известные ученые, работающие в данном направлении _____

16 Заключение заявителя о социально-экономической целесообразности выполнения НИР _____

Руководитель организации
головного исполнителя

_____ (расшифровка подписи)

(подпись)

(дата)

М.П.

Руководитель организации
основного потребителя (пользователя)

_____ (расшифровка подписи)

(подпись)

(дата)

М.П.

ПРИЛОЖЕНИЕ Б
(рекомендуемое)

Форма титульного листа ТЗ на НИР

СОГЛАСОВАНО

УТВЕРЖДЕНО

(руководитель (заместитель) организации потребителя)

(руководитель (заместитель) организации заказчика)

(подпись)

(расшифровка подписи)

(подпись)

(расшифровка подписи)

(дата)

(дата)

**ТЕХНИЧЕСКОЕ ЗАДАНИЕ
НА НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКУЮ РАБОТУ**

(название НИР,

шифр, индекс, номер государственной регистрации НИР)

Действует с дополнением _____

(номер дополнения) *

СОГЛАСОВАНО

(руководитель (заместитель) предприятия (организации) — исполнителя НИР)

(подпись)

(расшифровка подписи)

(дата)

*Указывается при наличии дополнения к ТЗ.

ПРИЛОЖЕНИЕ В
(рекомендуемое)

Форма последнего листа ТЗ на НИР

СОГЛАСОВАНО*

(руководитель организации — исполнителя
составной части НИР)

(научный руководитель НИР)

(подпись)

(расшифровка подписи)

(подпись)

(расшифровка подписи)

(дата)

(дата)

СОГЛАСОВАНО *

(руководитель подразделения стандартизации
организации-исполнителя)

(руководитель подразделения метрологической службы
организации-исполнителя)

(подпись)

(расшифровка подписи)

(подпись)

(расшифровка подписи)

(дата)

(дата)

* Указывается при наличии организаций или подразделений.

ПРИЛОЖЕНИЕ Г
(рекомендуемое)

Форма уведомления о готовности к приемке НИР

Руководителю _____

(название организации (предприятия), должность, фамилия, инициалы,

почтовый адрес, факс, телекс, кому посылается уведомление)

УВЕДОМЛЕНИЕ

о готовности к приемке _____

(название НИР,

составной части НИР, шифр, номер государственной регистрации)

Сообщаю Вам, что _____

(название организации — исполнителя НИР,

исполнителя составной части НИР)

на основании _____

(название, дата, номер документа, на основании которого выполняется НИР,

составная часть НИР)

выполнена и подана к приемке _____

(НИР, составная часть НИР)

(должность, исполнитель НИР, составной части НИР)

(подпись)

(расшифровка подписи)

(дата)

ПРИЛОЖЕНИЕ Д
(рекомендуемое)

Форма акта приемки НИР

УТВЕРЖДЕНО

(руководитель (заместитель руководителя) организации-заказчика)

(подпись)

(расшифровка подписи)

(дата)

АКТ
приемки научно-исследовательской работы
(составной части НИР)

(название НИР, составной части НИР, шифр и номер

»

государственной регистрации)

1 Комиссия в составе председателя _____

(ФИО, должность)

и членов комиссии _____

(ФИО, должность)

действующая на основании _____

(название, номер и дата документа)

в период с « ____ » _____ 200__ г. по « ____ » _____ 200__ г.

осуществила приемку НИР « _____

»

(название НИР)

выполняемую _____

(название организации-исполнителя НИР)

по договору от « ____ » _____ г. № _____

с _____ по _____ согласно ТЗ, утвержденному _____

(месяц, год)

(месяц, год)

(дата утверждения ТЗ)

2 Комиссия рассмотрела и утвердила программу приемки НИР и согласилась проводить приемку НИР в соответствии с предложенной программой.

3 Комиссии были представлены к приемке _____

(отчеты по этапам,

заключительный отчет, отчет о патентных исследованиях, макет, модель,

экспериментальный образец будущего изделия, протоколы испытаний, научно-техническая документация и др.)

4 Комиссия рассмотрела представленное в пункте 3 настоящего акта и установила, что указанная НИР выполнена в соответствии с требованиями ТЗ.

В ходе выполнения НИР получены такие результаты: _____
(приводится короткий перечень полученных

результатов, оценка уровня научно-технической продукции и описание выявленных недостатков)

5 Комиссия постановила:
считать НИР по договору от «___» _____ г. № ___ выполненной в соответствии с ТЗ в пол-
ном (или неполном) объеме и принятой (или не принятой);
выявленные в процессе работы комиссии недостатки _____

(перечислить недостатки)

исполнителю НИР устранить до _____ .
(дата)

6 Полученные результаты НИР использовать путем

(приводится рекомендованный способ использования результатов НИР и название организации головного потребителя)

7 Спецоборудование и оставшиеся материалы, приобретенные за бюджетные средства

(приводятся рекомендации об использовании спецоборудования и оставшихся материалов)

Приложения: _____
(перечень материалов и документов)

Председатель комиссии:

_____ (подпись)

_____ (расшифровка подписи)

Члены комиссии:

С актом комиссии ознакомлены:

_____ (руководитель организации-исполнителя)

_____ (другие лица по решению комиссии)

УДК 006.01/07

03.100.40

Ключевые слова: научно-исследовательская работа, правила проведения НИР, этапы НИР, техническое задание на НИР, научно-техническая документация, исполнитель НИР.